

Emanuel Zima na snímku z roku 1959 s vnukem Józsefem. Jeho otcem byl Eduard Zima, který se v 60. letech přejmenoval na Edeho a přijal maďarské občanství.

Pod nohama Němců ukryl třináct Židů

Budovu československého vyslanectví v Budapešti obsadili Němci už na jaře 1939. V jeho sklepení v roce 1944 ukryl statečný topič Emanuel Zima (1881–1963) třináct Židů. Díky němu a jeho synu Josefovi (1914–1984) všichni přežili.

„Někdy tady návštěvám zhasnu, aby si alespoň na chvíli představily, jak se ukrytí v tak malém prostoru cítili,“ říká český velvyslanec v Maďarsku Juraj Chmiel. Stojíme v čerstvě vyběleném sklepě, kde je nově k vidění výstava připomínající události staré 74 let.

Byly téměř zapomenuty, než na ně narazil slovenský dokumentarista Martin Mózer. O jakémsi Zimovi mu vyprávěl Ben Grünhut, potomek jednoho z lidí, kteří se tehdy na ambasádě ukrývali. On sám strávil válku ve Velké Británii jako jedno z takzvaných Wintonových dětí.

Emanuel Zima, jemuž pomáhal jeho syn Josef, vybral místo k úkrytu opravdu odváž-

ně. Židy, jimž hrozila deportace, ukryli přímo v budově, doslova pod nohama Němců, ve sklepě ambasády vedoucí poněkud netypicky do dvou ulic: Rózsa a Szegfű.

Spásné topení

Emanuel jako topič a domovník znal budovu do posledního koutu. Stejně jako Budapešť, v níž žil od roku 1908, kdy se do Uher vydal za prací z hornického Příbramska. Vystřídal jich povícero. Živil se jako cukrář a pekař, po roce 1918 našel zaměstnání na velvyslanectví nově vzniklé Československé republiky. Podle pamětníků se právě on stal jeho dobrou duší, když vždy ochotně

připevnil poličky, vyměnil žárovky, zajistil teplo či jinak pomohl.

Tuhle idylu přetrhala v březnu 1939 okupace ČSR. Budovu hned zabrali Němci a rozdělili si v ní kanceláře. Všichni zaměstnanci museli odejít až na Zimu. „Systém vytápění rozsáhlého domu byl nesmírně složitý, což byl možná důvod, proč tady zůstal. I Němci chtěli mít v kancelářích teplo,“ líčí Juraj Chmiel. Také on, diplomat, historik a afrikanista, patří k těm, kteří neobvyklý příběh znovu ožívají.

Vše začalo v roce 1943, kdy Emanuel Zima, tehdy dvašedesátiletý, onemocněl zápallem plic. Nikdo už nezjistí, proč ho léčila právě doktorka Mária Flammová, Židov-

ka. Co naopak jisté je, že maďarští Židé měli oproti souvěrcům v jiných státech okupovaných nacisty o něco lepší postavení, alespoň na čas.

Zima po vyléčení lékařce vděčně slíbil, že se o ni a o její rodinu postará, až bude nejhůř. A ona za ním v létě 1944 skutečně přišla. „Blížil se pád Horthyho režimu (Miklós Horthy, regent Maďarského království od 1. dubna 1920 do 15. října 1944 – pozn. red.). Od jara 1944 Němci zahájili deportace šesti set tisíc maďarských Židů, z nichž válku přežily jen desítky tisíc,“ přibližuje velvyslanec Chmiel.

Vítala je svastika

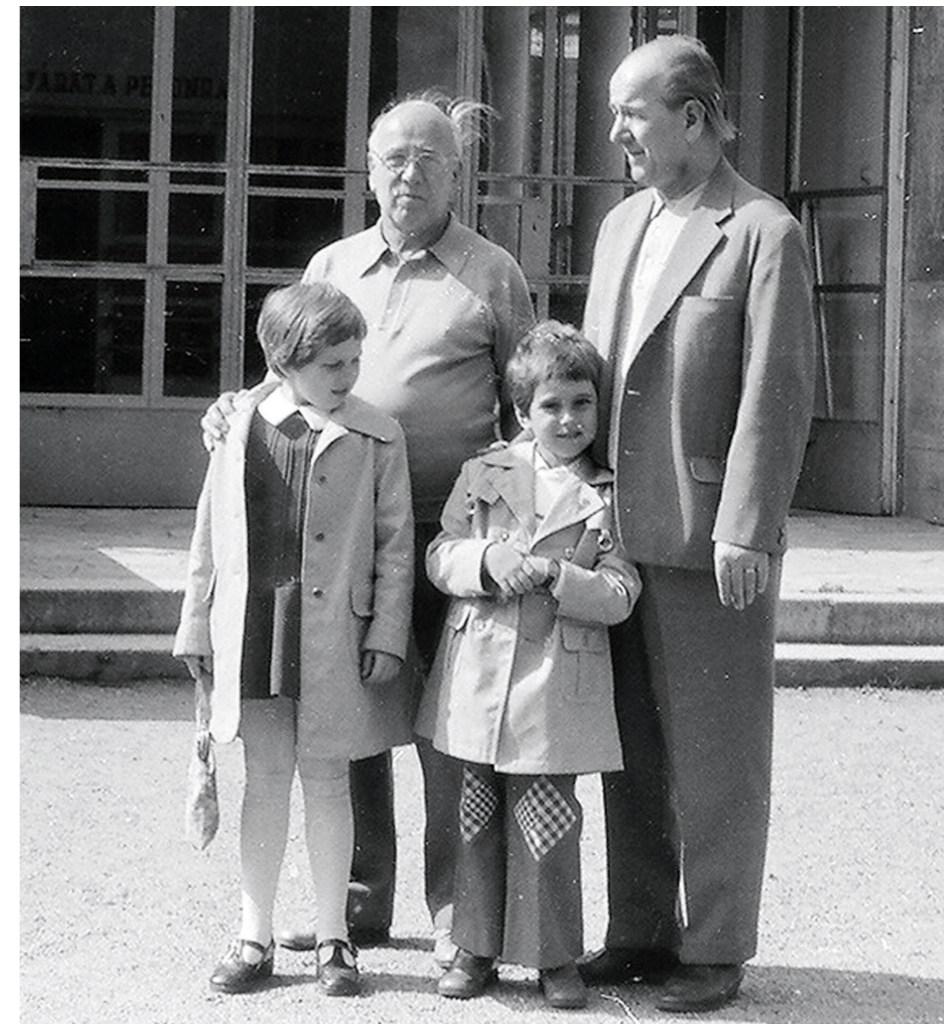
Mária Flammová s rodinou a přáteli se do sklepení ambasády vydali na podzim. „Do budovy přišli v doprovodu otce a syna Zimových nad ránem ve dvou skupinách,“ popisuje Chmiel. I přes nedostatek světla spatřili, že na domě visí vlajka s hákovým křížem.

Paní doktorka se podle svědectví při pohledu na ni roztřásla a opakovala: „Co jsme vám udělali, pane Zimo?“ Oslovený vyzval ke klidu slovy, že pod svícem bývá největší tma. Věřil tomu, že Němci do sklepa nikdy nezajdou. Ostatně si ho prověřili po okupaci ČSR na jaře 1939. Proč by tedy znovu chodili do špinavé místnosti, že? Uvažoval.

Doprovázení se po točitých schodech vydali do Zimova království plného uhlí a dřeva. Právě za nimi, na pár metrech, měsíce ve tmě žili. Každý zvuk představoval smrtelné nebezpečí. Počet osob v místnosti postupně narostl na třináct. Vedle Maďarů se v ní ukryli československý důstojník Tibor Rival a jeho dvě malé děti či čelný představitel bratislavských ortodoxních Židů Aron Grünhut s manželkou, rodiče v úvodu textu zmíněného Bena.

Jídlo tam, kbelíky ven

A byli to právě Zimovi, kteří svým chráněncům do sklepa přinášeli v hluboké noci jídlo a léky, jiné nezbytnosti, směrem ven pak putovaly plné kbelíky. Toaleta dole nebyla. Podmínky musely být nepředstavitelné. Když k tomu přidáte to, že přímo nad nimi pracovali Němci... Odvaze dvou Čechů vydatně nahrála i proslulá německá systematická. Kanceláře se odpoledne vyprázdnily, poslední německá hlídka odcházela vpoledvečer. →

Bratři Josef (vpravo) a Ede Zimovi opět pospolu. Malý chlapec je Miklós Zima se svou sestrou Ildikó.

Miklós Zima stojí v místech, kudy pravděpodobně kdysi vešli chráněnci Zimových do budovy velvyslanectví.

Z MINULOSTI

Po skončení války se většina z ukrytých rozutekla do světa. Část z nich zamířila do formujícího se Izraele. Na zachránce ovšem nezapomněli. Aniž by o tom oni, jejich příbuzní či československé úřady věděli, proběhl 25. května 1971 v izraelském památníku Jad vašem ceremoniál, který Emanuela a Josefa Zímovy ocenil titulem Spravedliví mezi národy pro hrdiny pomáhající ohroženým přežít holocaust.

Následně příběh zapadl. „A opět jsme u pana Mózera a jeho rozhovoru s Benem Grünhutem. Do pátrání se následně zapojily budapeštské poštovní muzeum a památník holocaustu. Jméno Zima se hledalo i v telefonních seznamech,“ vypráví Chmiel.

Z Eduarda Ede, místo Zímy Zima

Pátrači objevili i jakéhosi Eduarda Zimu. Zjistili, že si v 60. letech Eduard Zima (1909 až 1998) změnil křestní jméno na Edeho, že se ze Zímy stal Zimou, že se stěhoval a ze soupisů zmizel v roce 1998. A jedna z těchhle stop je zavedla až k Miklósovi Zimovi (48), Edeho synovi.

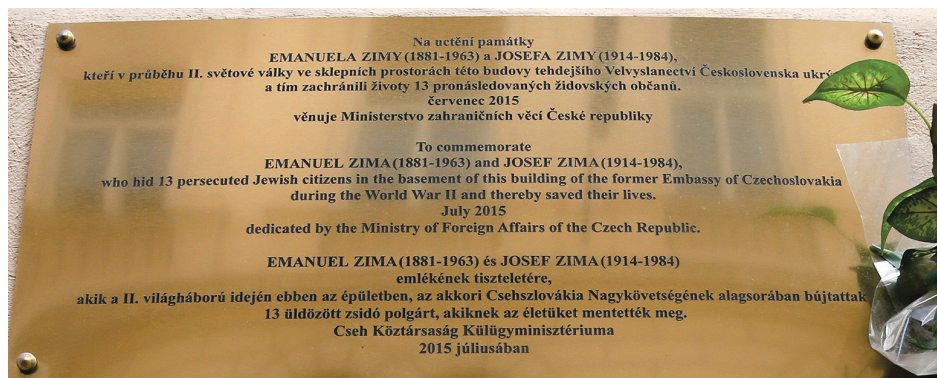
„V roce 2013 mi zavolaal Pavel Šalamoun z památníku. Poté mě vyhledal pan Mózer. A já se od nich dozvěděl o neuvěřitelném činu pradědečka a jeho syna Josefa,“ líčí. Doma se o něm nemluvalo. „Strejda Josef a praděda Emanuel se po válce vrátili do Československa. Můj děda Eduard – syn Emanuela a bratr Josefa – zůstal a s mým tátou požádali v 60. letech o maďarské občanství. Takže já jsem Maďar,“ ohlíží se s tím, že příbuzenské vazby se časem zprětrhaly.

A proč podle něj příběh zůstal skryt i rodině? ptám se. Důvodů je víc, reaguje: „Emanuel byl moc hodný, všem vyšel vstříc, jenže byl málomluvný. Navíc ani padesátá léta podobným vyprávěním nepřála. Přidá-li se k tomu to, že Zímovi žili v Československu, my v Maďarsku, strýc Josef neměl děti, nedivím se, že to zapadlo.“

Zima přidá ještě několik vzpomínek na pradědečka Emanuela: „Vybavuji si jednu. Jak vyslanectví zabrali Němci. Praděda schválně na budovu pověsil německou vlajku opačně. Když ho vyzvali k nápravě, zabrblal: Stejně také budete za chvíli viset.“ Právě smysl pro ironii byl jedním z rysů „obyčejného“ topiče s velkým srdcem i odvahou. „Je to příjemná hrdost vědět, že vaši předci udělali něco takového,“ uzavírá jeho maďarský pravnuk. **Lenka Hloušková**

„Od června příběh připomíná také malá výstava přímo ve sklepě, kde se třináctka lidí ukrývala,“ říká velvyslanec Juraj Chmiel. Zájemci se musejí předem objednat.

Ceduli o událostech najdete v ulici Szegfű, u dveří, kudy před 74 lety vcházeli lidé s jediným cílem: zachránit si holé životy.

Velvyslanectví České republiky v Budapešti, Rózsa utca č. 61

- Palác vystavěl koncem 19. století architekt Frigyes Kovács pro hraběte Zichyho, který ho záhy prodal. Krátce v něm sídlilo i kasino.
- Československý stát jej koupil 22. června 1922. Smlouvu za něj podepsal tehdejší první vyslanec v Maďarsku Hugo Vavrečka (mj. dědeček bývalého prezidenta ČR Václava Havla – pozn. red.).
- V březnu 1939 dům zabrali Němci. ČSR se vrátil až na jaře 1945. Pár let na to se naše velvyslanectví přesunulo na Stefánia út 22-24, v paláci zůstalo jeho obchodní oddělení.
- Po rozdělení ČSR v roce 1993 připadl v rámci dělení majetku ČR. Dnes v něm vedle velvyslanectví sídlí České centrum a CzechTrade.